מראי מקומות - קידושין

פרק האשה נקנית

דף ב.

א. האשה נקנית

פרש"י, לבעלה. ותמה **בדברות משה** (סי' כ"ג, הע' א') **ע"ז**, למה צריך רש"י לכתוב כן, וכי למי שייך הקנין של האשה אם לא **לבעלה** (וע' במהר"י בירב שכ' דזה לאפוקי אמה העברי', ועמש"כ בדבר"מ להק' על צד זה). **וביאר דרש"י משמיענו בזה חידוש גדול**, דאין ענין של קנין רגיל באישות, דאין כאן דבר הנקנה כלל, אלא הוי "קנין" רק בשמא בעלמא, מצד האיסור שנעשה לעלמא, וע"ש שהאריך בזה. וע"ע **בחי' הרא"ה**, ומשמע דכוונתו לומר כהדברות משה.

ב. בכסף

נח' הסמ"ע (חו"מ ק"צ, א') **והט"ז** (שם) **בגדר קנין כסף בכל קניינים**, דהסמ"ע ס"ל דהכסף הוא תחלת הפרעון, והשאר זוקף עליו במלוה, אבל אם נותן כסף שלא בתורת הפרעון, אי"ז קנין כסף ולא מהני. והט"ז השיג עליו מהא דאשה נקנית, וכסף שלה ודאי אין שייך לכסף פרעון, וא"כ ע"כ קנין כסף אינו תחלת פרעון, אלא סתם מעשה קנין הוא. וכ' **האבני מלואים** (כ"ט, ב', ד"ה ולענ"ד) דאי"ז השגה, דודאי גם באשה שייך שיווי, ע"ש לראייתו, ולכן כ' דהיכא דמקדשה בפרוטה, הוי הפרוטה כל השיווי, אבל היכא דמקדשה במנה ונתן לה דינר, הרי השיווי הוא המנה, והדינר הוא תחלת הפרעון [ולכאו' לפי מש"כ **הדברות משה** הנ"ל, לכאו' אין מקום כלל לומר דהוי תחלת פרעון, ויש לע' בזה].

ג. בכסף ובשטר

פרש"י, דבכסף אומר הר"א מקודשת לי, ובשטר כ' על השטר הר"א מקודשת לי. ויש לעי', האם צריך אמירה ג"כ בשטר, או דסגי במה דכתוב בשטר. מדברי רש"י כאן משמע דאי"צ אמירה, אולם ע' **ברש"י על הרי"ף** שכ' "ונותן לה ואומר כן", ומבואר דצריך אמירה. וע' **במאירי** שהביא **מחכמי ההר** דס"ל דכיון דכתיב כל הנוסח בשטר, למה לי אמירה. אולם הביא **מרבותיו** דחולקים וס"ל דאף בשטר צריך אמירה. וכן פסק **הבית שמואל** (קל"ג, ב') **דצריך אמירה עם שטרו**. אולם ע' **בפני יהושע** (ה: ד"ה אמר שמואל) **דדייק מהגמ' לקמן** (ט') **דאי"צ אמירה**, וכ' דכן משמע מסתימת הפוסקים.

ד. ובביאה

פרש"י דבביאה אמר התקדשי לי בביאה זו. והק' **רעק"א**, למה צריך לומר "לי", הרי בשלמא בכסף ובשטר, צריך לומר כן שלא נאמר דמקדשה בשליחות לאחר, אבל בביאה אין שייך זה, והניח בקו'. ואי' **בשיעורי ר' דוד פוברסקי** (אות מ"ג), **דלפי מה שנקטו האחרונים שהדיבור הוא חלק של המעשה קידושין עצמה** (ולא רק גילוי דעת שלו), **א"כ י"ל דצריך שיהי' הדיבור מוכיח מצד עצמו שמקדשה לו.**

ומש"כ רש"י בביאה זו, אף דבכסף ובשטר לא כ' בכסף זה או בשטר זה, כ' **החי' הרי"ם** דדוקא בביאה צ"ל כן, לפי שמה שאומר לה לשון קידושין הוא בפני העדים קודם היחוד, ואח"כ מתייחד עמה, ואמרי' הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה. וא"כ, אם לא אמר בביאה זו, אינו מבואר מהאמירה גופא על מה קאי, ואינו דומה לאמירה בשעת נתינת הכסף, דמוכח מיני' וביי' דמקדשה ע"י הכסף.

ומש"כ רש"י לשון עתיד התקדשי לי בביאה זו, ובכסף ושטר אמר או כתב ה"א מקודשת לי, כ' **המהר"י בירב** דכיון שאין יכול לומר ה"א מקודשת לי בשעת הביאה, כמו דבכסף ושטר, לכן נקט לשון עתיד, דהיינו שבביאה שלעתיד תהי' מקודשת לו.

ה. וב"ה אומרים בפרוטה

פרש"י של נחושת. וכ' **הרש"ש** דנראה דכוונת רש"י בזה הוא **ליישב קו' תוס'** (ד"ה וכמה), דהק' למה שאלה המשנה דוקא כמה היא פרוטה ולא כמה הוא דינר. וע"ז תי' רש"י דכיון דפרוטה נחשת היא, לכן משערה באיסר, דהוא כסף (וכמש"כ רש"י בהמשך), דמטבע היא לגבי נחשת. [וע"ע **בפיה"מ להרמב"ם**, דכ' דהפרוטה היא חצי גרעין מכסף, ומשמע קצת דס"ל דהפרוטה עצמה הוא של כסף, ואולי בא רש"י לאפוקי מזה, דלא של כסף הוא אלא של נחושת.]

ו. ובשוה פרוטה

הק' הראשונים, מנלן דאמרי' שוה כסף ככסף בקידושין. ותי' **תוס'**, דנלמד מעבד עברי. **והרמב"ן** תי', דמסברא הוא, דכל מקום דאמרה תורה כסף, הוי שוה כסף בכלל, ומה שצריכים לימודים בע"ע ובנזיקין ועוד, זהו משום סברא מיוחדת דה"א דלא אמרי' בהו שוה כסף ככסף, אבל בעלמא ודאי אמרי' כן מסברא. ובביאור מחלוקתם, כ' **הדברי יחזקאל** (ל"ח, א') דנח' במהו כסף האמור בתורה, דתוס' ס"ל דכסף האמור בתורה הוא מתכת כסף, ושיעור פרוטה היינו חצי שעורה של כסף, נמצא דכסף יש לו חשיבות בעצמותו, וחשיבות זו לא נמצא בשוה כסף, וא"כ שפיר הי' מקום לומר דכוונת התורה לכסף דוקא, ולא לשוה כסף, ולכן צריך לימוד, דיכול ג"כ לקדש בשוה כסף. אולם הרמב"ן (והרשב"א דכ' כמותו) ס"ל דכסף היינו שויות, וא"כ אין שום חילוק מסברא בין כסף לשוה כסף, וא"כ מסברא יכולין לומר **דשוה כסף ככסף** (וע"ע בחי' ר' ארי' לייב [ס"ו] דחוקר כעי"ז לענין מה דאמרי' כלל ופרט וכלל לרבות שו"כ ככסף לענין פדיון הבן, האם עיקר הדין

המשך בעמוד הבא

מראי מקומות - קידושין

דף ב. (המשך)

הוא בכסף, והתורה חי' דיכול לפדות בשוה במקום הכסף, או האם הכלל ופרט וכלל מלמדנו דכסף לאו דוקא, ואין חילוק כלל בין כסף לשוה כסף, ע"ש).

ז. ובשוה פרוטה

ע' **רשב"א** שהביא מה**בעל העיטור** דס"ל דמה דאמרי' שוה כסף מהני בקידושין, זהו רק במטלטלין, אבל בקרקע לא מהני. ונלמד מהא דמקשי' הוי' ליציאה, מה יציאה במחובר לקרקע לא מהני, אף הוי' במחובר לקרקע לא מהני. והרשב"א בעצמו כ' לחלק בין קידושי כסף לקידושי שטר, דקידושי שטר פסולים במחובר כמו גט, אבל קידושי כסף כשרים אף במחובר. וכ"כ **הר"ן** (א.), דרק קידושי שטר צריכים להיות דומים לגט, אבל בקידושי כסף הקידושין הן מפני שוויו, וא"כ אין חילוק בין אם הוא מחובר הוא או לא, וכמו דאי"צ להיות המטבע טבוע לשמה. ובביאור מחלוקתם, ע' **בשיעורי ר' שמואל** (ב') שביאר דאולי נח' בגדר הא דגט שהוא מחובר לקרקע פסול, דהרשב"א בגיטין כ' דהוא משום דכתיב ספר, וא"כ הפסול הוא בחפצא של הגט, ולכאו' זה אין שייך לדמות לכסף, שאין שייך לפסול חפצא של הכסף. אולם **הריטב"א** שם ביאר דהחסרון הוא מחמת שיש חסרון בנתינה, וא"כ י"ל דזה באמת שייך ג"כ בקידושי כסף, דגם בקידושי כסף צריך נתינה, וא"כ י"ל דאם מחובר הוא לקרקע, יש חסרון מצד דיני נתינה.

ח. מ"ש הכא דתני האשה נקנית, ומ"ש התם דתני האיש מקדש

מבואר בגמ' דקו' הא' הוא על חילוק לשון קנין מלשון קידושין. וע' **ברמב"ן** שהעיר דלכאו' מעיקרא הו"ל להגמ' לדון אהא דכאן תני אשה והתם איש, ע"ש.